

Пасічник Олександр Сергійович
кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник
відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

Пасічник Олена Олексіївна
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов,
Хмельницький національний університет

Деякі аспекти організації процесу навчання іноземних мов у закладах середньої освіти в умовах військового стану

У період воєн діти – це категорія, яка страждає чи не найбільше від бойових дій. Усталена картина світу порушується, але дитяча психіка не завжди готова сприйняти нову реальність. Попри все, життя триває і завдання освітян – адаптуватися до нових умов та належним чином організувати навчально-виховний процес. Поряд із традиційним завданням – виконувати вимоги навчальної програми – окреслюється ще одне – забезпечити психологічний комфорт учнів.

У цьому контексті важливо зазначити, що предмети гуманітарного циклу відіграють особливо важливу роль, оскільки дають дітям змогу отримати відповіді на питання щодо особливостей улаштування світу, вибудовування взаємин між людьми, пояснюють причинно-наслідкові зв'язки суспільних відносин тощо. Предметна галузь «іноземна мова» не є винятком. Однією з її особливостей є побудова процесу навчання на засадах комунікативного та діяльнісного підходів із забезпеченням соціокультурного контексту змісту навчання. Здобуваючи відомості про культуру країн, мова яких вивчається, порівнюючи їх із рідною країною, в учнів формуються цілісні уявлення про особливості життя в глобалізованому світі, систему загальнолюдських та національних цінностей.

Однак, нині особливості організації навчання зазнають деяких трансформацій. Так, воно здебільшого здійснюється у дистанційному форматі. Окрім того, через значну кількість тимчасово переміщених осіб учитель нерідко змушений працювати в зведених класах, а відтак традиційну роботу з підручником та пояснення нового матеріалу доведеться адаптувати до нових викликів. Для предметної галузі «іноземні мови» важливого значення в умовах онлайн навчання набувають ресурси Інтернет. Зокрема відеоматеріали, наявні в мережі YouTube. Поряд із підручником вони можуть слугувати ресурсною базою для підготовки заняття: з одного боку вони доповнюють зміст навчальної книги, а з іншого – слугують базою для стимулювання та вмотивовування комунікативної діяльності учнів. Однак, ефективне долучення таких відеоматеріалів потребує від учителя підготовки відповідних дидактичних матеріалів, зокрема для перевірки якості розуміння змісту опрацьованого контенту, тренування нового мовного і мовленнєвого матеріалу тощо.

Пріоритетними видами діяльності під час онлайн уроку іноземної мови має бути усне спілкування вчителя і учнів в діалогічній та монологічній формах, пояснення нового матеріалу. В той час, як читання і переклад текстів, виконання письмових завдань – прерогатива самостійної роботи учня.

У поточних умовах організація навчальної діяльності з учнями як ніколи залежить від вікової категорії, психічних особливостей та їх готовності сприймати навчальний матеріал. Це період, коли вчителю без перебільшення потрібно одночасно бути психологом і знайти окремий підхід до роботи з різними категоріями учнів.

Так, на наше переконання, з метою збалансувати роботу з учнями початкової та основної школи, забезпечити їм комфортні психологічні умови на уроці іноземної мови пріоритетом роботи вчителя має стати ознайомлення учнів із особливостями культури країни, мову якої вони вивчають. Саме цікаві та нетипові прояви життя іншої лінгвоспільноти дадуть їм змогу зануритися у світ іншої культури та змістити фокус уваги з

буденного життя. Пошукові та творчі завдання культурологічної спрямованості, читання цікавих текстів, і навіть виконання рутинних мовних вправ також дозволять дітям зосередитися на змістовому аспекті іномовної підготовки. Працюючи з учнями молодшого та середнього шкільного віку, для вчителя важливо створити такі умови, за яких ті зможуть абстрагуватися від принесених війною жахів, оскільки їх згадування може викликати непередбачувані реакції.

Водночас, варто зазначити, що події, які нині відбуваються, неминуче вплинуть і на бачення окремих методичних і дидактичних положень компетентнісного підходу. Зокрема перегляду потребуватиме методичний принцип «діалогу культур», який передбачає знайомство з культурою іншої країни та повідомлення відомостей про власну. Однак, тема життя у країні, на території якої триває війна, ніколи не була частиною змісту навчання. Цих тем немає в підручниках, вони фактично відсутні в авторських розробках вчителів.

Окрім того, поряд із традиційними для «діалогу культур» установками щодо забезпечення взаєморозуміння між народами і націями, толерантності тощо в змісті навчання мають знайти відображення і їхні антиподи – пояснення того, які чинники перешкоджають вибудовуванню конструктивного міжкультурного діалогу.

У зв'язку з цим, припускаємо, що вітчизняним педагогам найближчим часом доведеться вивчити досвід вчителів тих країн, які також зазнають агресивних дій з боку своїх сусідів, однак попри це утримують високий рівень життя та економічного розвитку. В першу чергу маємо на увазі Ізраїль.

Дехто вагається, чи доречно порушувати ці питання з учнями в процесі навчання, мотивуючи це тим, що підліткам складно усвідомити глибинні процеси, які спричинили військову агресію, посилається на їх психологічну неготовність говорити про війну тощо. Однак, ні в кого не викликає зауважень необхідність знайомства з подіями Першої чи Другої світової війни. Нині ж діти вимушено стали очевидцями подібних подій. Замовчувати, ігнорувати чи абстрагуватися від них неможливо та й чи виправдано? Вважаємо, що розглядати таку проблематику допустимо лише з учнями старшого шкільного віку, які є більш готовими рефлексувати та міркувати про такі складні процеси.

Перед учителем, який вирішить порушити цю тему, постануть щонайменше такі завдання: 1) підготувати власні дидактичні матеріали, адаптувати їх до реалій життя в країні, а також 2) познайомити учнів із новою лексикою (military, curfew, aid, support, shelter тощо) та активізувати її в мовленні учнів. Окреслимо теми, які потенційно можуть стати предметом спілкування:

- особиста історія – війна по-різному вплинула на життя окремих українців: комусь довелося тимчасово змінити місце проживання, хтось працює волонтером, чиїсь батьки взяли зброю до рук, хтось емігрував за кордон.
- робота волонтерів – намагаючись допомогти країні вистояти в боротьбі з агресором, багато українців та іноземців долучилися до вирішення гуманітарних завдань. Що саме вони роблять та як допомагають може стати предметом обговорення на уроці.
- участь видатної особи в боротьбі країни з агресором – у підлітковому віці багато дітей має свого кумира серед спортсменів та акторів, які для них є взірцями для наслідування. Багато з них активно долучилися до захисту країни на військовому та гуманітарному фронті, а відтак слугують позитивним прикладом служіння своєму народу, про що варто говорити.
- питання особистої безпеки – війна збільшила кількість загроз здоров'ю і життю людини. Поряд зі звичними учням правилами особистої гігієни чи дорожнього руху з'явилися потреба захисту населення під час ведення бойових дій, авіа нальотів, пересування в місті та за його межами.
- майбутнє України – дітям важливо орієнтуватися на позитивне майбутнє. Усі війни закінчуються, однак тривалий час нам доведеться усунути наслідки війни, відбудовувати зруйновані міста, створювати робочі місця, інтегруватися в

Європейську спільноту. Орієнтуючи учнів моделювати власне бачення майбутнього нашої країни, учитель сприяє формуванню в них позитивного бачення подальших перспектив.

Припускаємо, що власні висловлювання старшокласників щодо окреслених тем іноземною мовою можуть бути підготовлені у вигляді відеороликів, розміщені в мережі Інтернет та слугуватимуть ще одним нагадуванням для міжнародної спільноти про трагедію, яка розгорнулася на території України.

Кожна з окреслених тем є непростю з психологічної точки зору. І перед тим, як порушити їх, вчителю варто зважити усі «за» і «проти», проаналізувати психологічну готовність учнів. Однак, рефлексуючи на окреслені теми, отримуючи психологічну підтримку вчителя, діти зможуть по-іншому усвідомити події, які відбуваються з країною та, що більш важливо, усвідомити, що війна закінчиться і вони повернуться до мирного життя.